

הכנס המדעי ה-15
מחקר, עיון ויצירה באורנים – תשע"ד

סימפוזיון: שיח הומניסטי במסגרת
קהילות למידה גלובליות – מכללת אורנים
כחלק מה- Global Learning Project

יו"ר ומנחה: משה שר

שיח הומניסטי במסגרת קהילות למידה גלובליות -

מכללת אורנים כחלק מה- Global Learning Project

Humanistic discourse within global learning communities:

Oranim College as part of the Global Learning Project

מציגים: רחל רביד וסמדר דולב, איציק גונן, ג'ק פסטור, נורית קפלן-תורן, משה שני

הרציונל של ה-GLP והאתגר שעמו מנסה הקונסורציום שלנו להתמודד

העולם הגדול, המרוחק, שברובו היה נסתר מהעין, נהיה ל"עולם קטן", מוכר, עולם שנפרצו אופקיו ונפתחו גבולותיו. אנו מקושרים ונגישים לבני אדם באשר הם. רשתות חברתיות פרושות ברשת של קורים דיגיטליים בהיקף ובאינטנסיביות שהתודעה האנושית מתקשה להכיל. תהליכי הגלובליזציה משנים את חיינו בקצב מסחרר: טכנולוגיה, כלכלה ומסחר עולמיים, מדינות, ביטחון אזרחי ופעילות צבאית, תקשורת ויצירה תרבותית חובקת זרועות עולם, ספורט ופעילות פנאי, תיירות עולמית, מחקר מדעי על כל ענפיו ופיתוח טכנולוגי. האם יכולות מערכות החינוך וההשכלה להשתלב בתהליכים הללו והאם החינוך משנה את פניו במציאות זו?

במציאות של גלובליזציה של כל תחומי החיים, מתנסחת בהדרגה ההבנה כי גם החינוך הגבוה חייב לעבור תהליכים של גלובליזציה. מגדל השן האקדמי לא רק שהוא צריך להרכין את קומתו ולהיות מפולש לסביבתו, אלא עליו להיות גורם פעיל ברשתות חוצות גבולות של תרבות, ידע וחינוך. גופים אקדמיים, ומכללת אורנים בכללם, עומדים בפני האתגר של בחינה מחדשת של הנחות היסוד של עבודתם והדרכים בהן הם מעצבים תהליכי הוראה-למידה במציאות גלובלית: תוכניות לימוד, סביבות למידה ומשאבי הידע, מבנה השיעור וזמניו, קבוצת הלימוד, דמות התלמיד ודמות המורה והיחסים ביניהם.

נושאי השיח החינוכי והאקדמי משתנים. הגלובליזציה מזמנת אפשרות לשיח חוצה גבולות בנושאים בעלי חשיבות אסטרטגית לקיומה של החברה האנושית: שאלות קשות שמוזמנת לנו ההיסטוריה, בעיות יסוד שמעלות המחשבה הפילוסופית, הספרות והאמנות ומתחבטים בהן אנשי רוח ומחנכים, תהליכים גלובליים היוצרים מציאות חברתית מאתגרת, קדמה מדעית – סכנות לצד אפשרויות חדשות וכל כיוצ"ב. מעבר להבנות הללו מביאה הגלובליזציה של החינוך בכנפיה מפגש בין אנשים צעירים מארצות שונות, מקדמת פתיחות למציאות מרובת תרבויות ומטפחת מצוינות אקדמית.

איך עושים זאת? גלובליזציה של האקדמיה ושל בתי הספר מביאה בכנפיה את השאלה בדבר מקומה של הטכנולוגיה העדכנית בעיצוב המציאות הגלובלית ומערכות החינוך הגלובליות: עד כמה מסייעים המחשב והתקשורת האינטרנטית ליצירתן של קבוצות למידה גלובליות ולהובלה של שיח אקדמי גלובלי? השאלה אינה ממוקדת ביכולת התפעול של הטכנולוגיה אלא בשימוש הפדגוגי שניתן לעשות בהם כדי לקדם למידה במשרעת גלובלית.

כדי להתמודד עם השאלות והאתגרים הללו, גם אנחנו במכללת אורנים התחלנו לפתח שותפות עם מוסדות אקדמיים בארצות אחרות ולטוות רשתות אקדמיות בין-לאומיות. הראשונה שבהן היא ה- Global Learning Project. השם הארוך הזה מציין שותפות של אורנים עם ארבעה גופים אקדמיים בארצות הברית: Walsh University, Ohio; Ohio State University; University of Colorado, Denver; Wheelock College, Boston.

ה-GLP כלל עד כה שני מפגשים באורנים, סמינר אחד בבוסטון (נובמבר 2011), שעיקרו היה תחום הגיל הרך, קורס אקדמי במהלך תשע"ג - "שילוב ילדים בעלי צרכים מיוחדים בגיל הרך" - המשותף לאורנים, Walsh University, Ohio; Ohio State University. התוכנית לניהול וארגון מערכות חינוך לתואר שני החלה לפתח קורס נוסף עם השותפים בארצות הברית (ראו פירוט בהמשך).

בספטמבר 2013 קיימנו סמינר בין-לאומי נוסף באוניברסיטת Walsh, שנושאו היה עיסוק בשאלות של חינוך הומניסטי בקהילות למידה גלובליות במאה העשרים ואחת: הניתן לטפח הבנה הומניסטית חוצה גבולות, משתפת בני תרבויות שונות, דתות ועמים, בעולם שלאחר אושוויץ? בכנס נטלו חלק שבעה אנשי סגל מאורנים – איציק גונן, סמדר דולב (online), ג'ק פסטור, רחל רביד, נורית קפלן-תורן, משה שר ובסיליוס בוארדי – יחד עם שותפים מה-GLP.

מטרת המושב בכנס זה היא להציג את תוכן הכנס שהתקיים בארצות הברית, כפי שהובא בידי אנשי אורנים (לצד דוברים מהמוסדות האמריקאים), ואת הדרכים שבהן ניסינו לקדם למידה גלובלית במגוון נושאים. הסמינר ב-Walsh היה בנוי במתכונת של שולחן עגול שבו לכל דובר הוקצו 50-60 דקות להצגת משנתו ולדיון. כאן, במסגרת מושב של 90 דקות, יוצגו הדברים בקיצור רב.

Rachel Ravid, Smadar Dolev

רחל רביד, סמדר דולב

שינוי עמדות ותחושת מסוגלות של פרחי הוראה בנוגע לשילוב ילדים בעלי צרכים מיוחדים בגן: קורס משולב גלובלי – ישראל וארצות הברית

Attitude change and sense of efficacy in pre-service kindergarten teachers regarding inclusion of special needs children: An Israeli-American global course

שילוב מותאם של ילדים בעלי צרכים מיוחדים במסגרת חינוכית רגילה נמצא כיעיל בקידום ילדים אלו מחד וכמאתגר עבור המחנכים מאידך. בסיס חשוב להוראה מותאמת לילדים בעלי צרכים מיוחדים הינו יכולתו של המחנך להיות קשוב ולקבל את האחר. מתוך חשיבה זו, נבנה קורס בין-לאומי, "שילוב ילדים בעלי צרכים מיוחדים בגן הילדים", המשותף לשלושה מוסדות אקדמיים (מכללת אורנים בישראל, אוניברסיטת Ohio ואוניברסיטת Walsh בארצות הברית). הקורס כולל דרכי הוראה ולמידה אינטרנטיות המערבות שיתוף בין-תרבותי במשימות שונות בתחום החינוך המשלב. במהלך העברת הקורס נערך מחקר מלווה אשר התמקד בשאלה הבאה: האם ובאילו דרכים עורר הקורס הגלובלי שינוי בעמדות ובתחושת מסוגלות להוראה בסביבות חינוכיות משלבות בגיל הגן?

קבוצת המחקר כללה שלוש כיתות (שתיים בארצות הברית ואחת בישראל) אשר למדו את הסילבוס המשותף של קורס השילוב הגלובלי. כמו כן השתתפה קבוצת ביקורת נוספת מאורנים - ללא מרכיב גלובלי. קורס השילוב הגלובלי עסק בתכנים משותפים ובמשימות זהות ביחס לשתי סוגיות מרכזיות: מעורבות הורים ועבודת צוות רב-מקצועי. הקורס כלל היכרות בין הסטודנטים באמצעות שיח אינטרנטי ומשימה משותפת מרכזית אשר עסקה בפיתוח תוכני של ספר העוסק בקבלת האחר על-פי כללי ה-Universal Design For Learning ושיתוף סטודנטים מכיתות אחרות בחוויה ובלמידות משמעותיות בעקבות העברת הפעילות. לצורך הקורס הוקם אתר אינטרנטי בו הועלו חומרי הקורס וכן הוקמה סביבה וירטואלית למפגשים המילוליים ומפגשי פנים-אל-פנים של הסטודנטים.

כלי המחקר כללו מגוון מתודות כמותניות ואיכותניות: שאלונים סגורים (שהועברו לסטודנטים בתחילת ובסיום הקורס) הבוחנים עמדות, דאגות, רגשות ותחושת מסוגלות בנוגע לחינוך משלב; שאלון פתוח ביחס לציפיות מהקורס הגלובלי ולמידת השפעת המשימות השונות על תחושת המסוגלות שלהם; קבוצות

מיקוד אשר בחנו את שאלת המחקר בהיבט איכותני; התכתבויות בין הסטודנטים משתי המדינות; רפלקציות כתובות של הסטודנטים על חוויית העברת המשימה; רפלקציות מסכמות של מרצי הקורס בארצות הברית ובישראל.

תוצאות המחקר מצביעות על שינוי משמעותי וחיובי שהתרחש בקרב כל הסטודנטים בשתי המדינות ביחס לעמדות כלפי השילוב. כל הסטודנטים הראו ירידה ברמת הדאגה האישית לגבי שילוב ילדים בעלי צרכים מיוחדים, כמו גם שיפור בתחושת המסוגלות להתמודדות עם האתגרים הכרוכים בשילוב. לא נמצאה תרומה ייחודית ללימוד בקורס השילוב הגלובלי בהשוואה ללמידה בקבוצת הביקורת. יחד עם זאת, הסטודנטים ציינו שחוויית הלמידה בקורס, הכוללת מרכיב גלובלי לצד דרכי הוראה מגוונות, תרמה משמעותית להתפתחותם המקצועית. הסטודנטים הישראלים וכן המרצה ציינו שהעיסוק הרב בהקשרים הטכניים הקשה על מהלך הקורס. פערים בשפה, מאפיינים סטודנטיאליים ומשך הקורס, הוזכרו כמכשולים נוספים ללמידה.

לסיכום: מתוך הממצאים עולה כי יש להמשיך בקורס השילוב הגלובלי, שכן הסטודנטים מייחסים חשיבות לאינטראקציה בין-תרבותית זו. נראה שדרכי ההוראה והמשימות שנבחרו לקורס תואמות את מטרות הקורס, אך יש צורך להבנות דרכים המקלות ותומכות בארגון האינטראקציה הבין-תרבותית, הווירטואלית על מנת לייעל חלק זה של הקורס. לבסוף, יש להוסיף, כחלק מהתקשורת בין הסטודנטים, תיעוד חזותי מגוון אשר יגשר על פערים בין הסטודנטים ברמת האנגלית.

Itzik Gonen

איציק גונן

"פיתוח מנהיגות חוצה גבולות" - פיתוח קורס משותף לתלמידי M.Ed. באורנים

וסטודנטים מאוניברסיטאות Colorado State ו-Walsh

Leadership development across the globe

הקורס יתמקד בניסיון לחקור וללמוד את סגנון המנהיגות של כל אחד מהמשתתפים, לפתח סגנון זה ולהשפיע עליו באופן שיאפשר לבעליו להיות מנהיג מעצב ואפקטיבי יותר בתפקידים אותם הוא ממלא או ימלא בעתיד בבית הספר ובמסגרות חינוכיות אחרות, תוך שהוא מתבסס על "מודל הטווח המלא של המנהיגות" (באס ואבוליו, 1991, 1999; באס, 2008; אבוליו, 2009) ומודלים נוספים (בניס, 2009 ואחרים). הקורס יקרא תיגר ויעמיד למבחן את מודל המנהיגות של כל אחד מהמשתתפים, יבחן את נכונותם לשנות את תפיסותיהם המנהיגותיות, ויסייע לכל אחד להגדיר מסלול אישי וכלים לפיתוח מנהיגותו האישית והקבוצתית תוך שימוש ברפלקציה ומשובי עמיתים.

מתוך עמדת המוצא של המנהיגות, הרואה בשונות יתרון (ענבר, 2000) ואף מעודדת שונות ורואה בה חלק משמעותי של יכולתנו ללמוד ולהתפתח, יעשה הקורס שימוש בלמידה משותפת עם סטודנטים משתי אוניברסיטאות בארצות הברית, University of Colorado, Denver ו-Walsh University. הקורס יבחן סוגיות הנוגעות למנהיגות תכליתית, גיבוש חזון מנהיגותי, הצבת מטרות ומימושן, והנעה וחניכה של המונהגים, תוך שהוא עושה שימוש בניסיון, בתובנות ובנקודות המבט השונות של סטודנטים מאוניברסיטאות וממדינות שונות. חלק מהלמידה יתבצע בשיחות ועידה מצולמות ובצוותי למידה מעורבים, שיחקרו סוגיות של מנהיגות ומנהיגים.

טבעה של התפתחות מוסרית בהקשר החינוכי: שותפויות חינוכיות בין-לאומיות

The nature of moral development in the context of education:

Global educational partnerships

אנשי חינוך, מורים והורים בכל העולם, מודאגים מהתנהגות אנטי חברתית ובעיות משמעת. ניתן להצביע על מספר גורמים לבעיות אלו, בכללם הבית, הסביבה והאווירה בבית הספר. הקורס אותו אני מבקשת להציג מתמקד בהתפתחות האישית של המורה המהווה בסיס למסוגלותו לפתח אקלים כיתה חיובי המבוסס על פעילות מוסרית בכיתה.

תחילה עלינו לשאול "איזה מורה אנחנו מבקשים עבור ילדינו?". תפקידם של המבוגרים המשמעותיים בחיי הילד (הורים ומורים) הם להיות מודל לערכים פנימיים, לתמוך בילדים בתהליך של בדיקה עצמית של הערכים המנחים אותם ולסייע להם לפתח מודעות עצמית ויכולת להתמודד עם בלבול, חוסר ודאות ולחץ חברתי. בהתאם, מטרות הקורס הן: לעורר בקרב פרחי הוראה מודעות עצמית, פיתוח תפיסה לא שיפוטית כלפי האחר, פיתוח ערכים מוסריים אתיים אישיים ויכולת אמפתית למצוא את הייחודיות והאור בכל תלמיד. נמצא שלעיסוק בדילמות מוסריות עם פרחי הוראה יש השפעה על הדרך שבה הם יתמודדו כמורים עם סוגיות אלו בכיתה, ועל מידת מחויבותם לתחום זה.

הקורס יעסוק בשלוש רמות בהתפתחות המקצועית של המורה: (1) אישית: פיתוח מודעות עצמית, כמו גם בחינה עצמית לגבי תפיסות אתיות ומוסריות; (2) בין-אישית: בחינת עמדות כלפי האחר, דעות קדומות ודרכים לפתוח אמפתיה; ו- (3) חינוכית: דיון בדילמות מוסריות המתעוררות בכיתה.

מותוך אמונה שאין פתרון אחד לדילמה מוסרית או לכל בעיה המתעוררת בכיתה, המטרה היא לסייע למורה לפתח מודעות עצמית. מורה המודע להתנהגותו כאן ועכשיו ומודע לממד המוסרי בחייו, המסוגל לחשיבה מוסרית, ערכית וביקורתית, יוכל להיות יותר אמפתי כלפי תלמידיו ולהוות עבורם מודל לחיקוי. עבודה משותפת של סטודנטים מארצות הברית וישראל תחשוף את הסטודנטים למגוון עמדות ותפיסות עולם שונות. דיון מסוג זה מהווה בסיס להתפתחות אישית, מקצועית ומוסרית ולפעילות מוסרית בכיתה, פעילות המקדמת יחסים חיוביים בין מורים, תלמידים והורים. יחסים אלו מהווים תשתית לאקלים כיתה חיובי, אקלים של צמיחה.

Jack Pastor

ג'ק פסטור

שואה ותודעה היסטורית

Holocaust and history

הלימוד האקדמי של ההיסטוריה עבר בעשורים האחרונים שתי מתקפות גדולות. מצד אחד, התפיסה הפוסט-מודרנית המציגה את כל ההיסטוריה כנרטיב, ובכך יוצרת מצב בו ההיסטוריה ניתנת לתיאור כנרטיב פשוט התלוי בפרשנותו של המספר את הנרטיב. מצד שני, מכחישי השואה שיצרו אווירה של הטלת ספק ביחס לעצם התרחשותה של השואה באמצעות שימוש כביכול ב"מתודה היסטורית", שאותה לקחו במידה מסוימת מהתפיסה הפוסט-מודרנית, המציגה את ההיסטוריה כנרטיב ספרותי. ההרצאה תדון בהשלכות של המתודה ההיסטורית לגבי חקר השואה.

פרויקט הקריאה המשותפת: לקחי עבר ופיתוח תוכניות אקדמיות דומות בעתיד

The book sharing project: Implications to similar programs in academic settings

בשנת 1996 נרקם במסגרת בית לוחמי הגטאות פרויקט לימודי בין-לאומי שעסק בשואה ובספרות השואה וחיבר בתי ספר יהודים ולא יהודים בצפון אמריקה עם בתי ספר בישראל לשיח ולימוד משותפים. התלמידים מכאן ומשם עסקו בלימוד משותף של נושא השואה ובהשלכותיו לחיינו כיום באמצעות קריאת ספרות העוסקת בילדות בתקופת השואה. השם לו זכה המיזם בפי כל היה פרויקט "הקריאה המשותפת" (The Book Sharing Project).

הפרויקט התפתח כתוכנית לימודים אינטרנטית, בין עמיתים, וצמח במהירות מסחררת, כאשר בשנתו השנייה הוא מנה שבעה זוגות של בתי ספר, ובשנים שלאחר מכן הגיע להיקף של למעלה מ-40 דיאדות (זוגות של קבוצות תלמידים משני בתי ספר). כל שנה נטלו חלק בתוכנית אלפי תלמידים בחטיבות ביניים ובתיכונים, שעברו תהליך של היכרות הדדית ולאחר מכן קראו יחד בטקסטים שנבחרו על-ידי הצוות החינוכי של בית לוחמי הגטאות, דנו בשאלות שעלו מתוך הקריאה ועסקו במגוון של סוגיות היסטוריות ואנושיות שעלו מנושאי הלימוד המשותפים. ספק אם התקיים באותן שנים בישראל עוד פרויקט לימודי מקוון שזכה להיקפים כאלו ולאורך חיים דומה.

תוכנית הקריאה המשותפת הייתה מורכבת מבחינה תפעולית, השתרעה על פני חודשים ספורים בכל שנה ודרשה תיאום מדוקדק משני צדי הגלובוס. כמו איקרוס מהמיתולוגיה היוונית, שהגביה עוף והתרסק, כך גם התוכנית הזו קרסה בשלב מסוים אל תוך הצלחתה. בעיות בלתי פתורות, הכרוכות בניהול הפדגוגי של פרויקט בין-לאומי רחב היקף, חי ומשתנה תדיר, ובמודל הניהול הכלכלי של התוכנית, לא אפשרו לגופים המפעילים להמשיך לשאת את עול התוכנית. בדיון ייסקרו כמה מן הסיבות להצלחתה המסחררת של התוכנית כמו גם הגורמים שהביאו לקריסתה ומתוך כך יידונו הלקחים שעלינו לקחת בחשבון כשאנו מתכננים בנייה של תוכניות לימוד גלובליות דומות לעתיד.

